

บทความวิชาการ

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ศึกษาเปรียบเทียบภาคประชาชน
และคณะกรรมการหมู่บ้าน

Mediation : A Comparative Study of People Sector and Village
Committee

สุชาดา ศรีใหม่¹

Suchada Srimai²

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

เลขที่ 272 หมู่ที่ 9 ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84100

Faculty of Law, Suratthani Rajabhat University

272 Moo 9, KhunThale Subdistrict, Suratthani Mueang District,

Suratthani Province 84100

* Corresponding author E-mail: kopi_mam@hotmail.com

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาดา ศรีใหม่ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สุราษฎร์ธานี

² Asst.Prof.Suchada Srimai Lecturer in Law, Faculty of Law, Suratthani Rajabhat
University

ทศพร จินดาวรรณ³

Tossaporn Jindawan⁴

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

เลขที่ 272 หมู่ที่ 9 ตำบลขุนทะเล อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84100

Faculty of Law, Suratthani Rajabhat University

272 Moo 9, KhunThale Subdistrict, Suratthani Mueang District,

Suratthani Province 84100

E-mail: toslawyer@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 9 สิงหาคม 2564 วันที่แก้ไขบทความ : 27 กันยายน 2564

วันที่ตอบรับ : 30 ธันวาคม 2564 วันที่เผยแพร่ : 30 ธันวาคม 2564

³ อาจารย์ทศพร จินดาวรรณ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

⁴ Mr.Tossaporn Jindawan Lecturer in Law, Faculty of Law, Suratthani Rajabhat University

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาอำนาจหน้าที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชนระหว่างศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กับคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามข้อบังคับว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 ในข้อพิพาททางแพ่งและอาญา ซึ่งอาจเกิดความซ้ำซ้อนของตัวบุคคล และศึกษาถึงขอบเขตการระงับข้อพิพาทของทั้งสองฝ่าย ตลอดจนศึกษาสภาพบังคับในกรณีที่ยุติยอมตกลงแล้ว แต่ไม่ปฏิบัติตาม

ข้อค้นพบจากการศึกษามีดังนี้ บุคคลคนเดียวอาจทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้านหรือผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนได้ ถ้ามีคุณสมบัติและผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กำหนดเอาไว้ ส่วนขอบเขตการระงับข้อพิพาทพบว่า ในทางแพ่งฝ่ายคณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจระงับข้อพิพาทได้กว้างขวางกว่าศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชน แต่ในทางอาญาฝ่ายศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนมีอำนาจระงับได้กว้างขวางกว่า จึงทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการบังคับใช้กฎหมาย ส่วนสภาพบังคับในการไกล่เกลี่ยนั้น คณะกรรมการหมู่บ้านไม่มีอำนาจบังคับหากคู่กรณียินยอมแล้ว และไม่ปฏิบัติตาม แต่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เมื่อคู่กรณีตกลงยินยอมแล้วไม่ปฏิบัติตาม คู่กรณีฝ่ายเรียกร้องอาจยื่นคำร้องต่อศาลให้บังคับตามข้อตกลงได้

ผู้เขียนจึงเห็นว่ากระทรวงมหาดไทยควรแก้ไขข้อบังคับว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 เพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่ที่มีมาตรฐานเดียวกันไม่ต่างไปจากศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เพื่อเป็นประโยชน์แก่คู่พิพาทในชุมชนต่อไป

คำสำคัญ: การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน, คณะกรรมการหมู่บ้าน

ABSTRACT

This academic article aims to study the mediation over community disputes between a civil dispute mediation center pursuant to the Dispute Mediation Act, B.E. 2562 (2019) and a village committee pursuant to the Regulations on Mediation Practices of Village Committee, B.E. 2530 (1987) over civil and criminal disputes which may cause a redundancy issue related to a person. The study also aims to study the scope of dispute resolution for both parties and investigate a compulsory measure in case the parties agree to comply with but fail to follow.

The study results were found as follows. A person could have a duty of a village committee or a mediator of civil dispute mediation center if he/she was qualified and passed the dispute mediation curriculum introduced by the Mediation Act, B.E. 2562. Regarding the scope of dispute resolution, it was found that, in the civil aspect, the village committee had a dispute resolution power more than the civil dispute mediation center. However, in the criminal aspect, the civil dispute mediation center had broader dispute resolution power. This caused a disparity of law enforcement. As for the compulsory measure in the mediation, the village committee had no power to enforce if the parties agree to abide by but failed to comply with. However, the civil dispute mediation center could bring a complaint to court to enforce the agreement if a party failed to comply with the resolution.

The author suggests that the Ministry of Interior should amend the Regulations on Mediation Practices of Village Committee, B.E. 2530 (1987) to ensure the village committee has the dispute resolution power and duty in

common with the civil dispute mediation center for the best benefit of the disputed parties in the community.

Keywords: Dispute Mediation, Civil Dispute Mediation Center, Village Committee

ความนำ

ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เหตุจากการเรียกร้องสิทธิที่เห็นว่าแต่ละฝ่ายควรพึงได้ ทำให้เกิดคดีขึ้นสู่ศาล กลายเป็นความแตกแยก ไม่อาจร่วมกิจกรรมในสังคมกันต่อไปได้อีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นเหตุนำมาซึ่งความขัดแย้งลุกลามไปถึงบุตรหลาน เป็นความเสียหายกีดกร่อนความสามัคคีต่อรากฐานของประเทศชาติอย่างยิ่ง

หน่วยงานรัฐได้เห็นถึงปัญหาดังกล่าว กระทรวงมหาดไทยจึงได้ออกข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 เพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทแต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาก็ไม่อาจแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเด่นชัด ต่อมาได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยให้มีกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่มากนักและข้อพิพาททางอาญาบางประเภท มากำหนดเป็นกฎหมายกลาง เพื่อให้หน่วยงานรัฐ พนักงานสอบสวน หรือศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนใช้ในการยุติหรือระงับข้อพิพาทดังกล่าว เพื่อให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลน้อยลง ลดปัญหาความขัดแย้ง เกิดความสมานฉันท์ในสังคม เสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข⁵

⁵ เหตุผลในการประกาศใช้ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562.

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้กำหนดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนดังที่กล่าว โดยกระทรวงยุติธรรมได้ให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนรวมตัวกันเป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนให้มีอำนาจในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง และทางอาญา ซึ่งเป็นการปฏิบัติหน้าที่เช่นเดียวกับคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ที่อยู่ในชุมชนเช่นกัน เพียงแต่ที่มาของอำนาจหน้าที่มีความแตกต่างกัน ด้วยคณะกรรมการหมู่บ้านได้ทำหน้าที่ประนีประนอมข้อพิพาทในชุมชน ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 แต่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 จึงเห็นได้ว่า การทำหน้าที่ดังกล่าวของคณะกรรมการหมู่บ้านอยู่ภายใต้ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ส่วนศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่เกิดจากการส่งเสริมสนับสนุนของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ได้อยู่ภายใต้กระทรวงยุติธรรม

อนึ่ง เมื่อมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยประชาชนเกิดขึ้น ด้วยการอาศัยกฎหมายสองฉบับดังที่กล่าว จึงเป็นที่มาแห่งการเคลือบแคลงในเนื้อหาของในของการบังคับใช้กฎหมาย ในประเด็นดังต่อไปนี้ ประการแรก การปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นเป็นไปได้หรือไม่ว่าผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคนเดียวกันอาจจะเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ประการต่อมา เมื่อเกิดการพิพาทขึ้นอาจทำให้คู่กรณีที่ตกลงไกล่เกลี่ยมองว่าควรจะให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายใดทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือผู้ไกล่เกลี่ยจากศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เพื่อให้เกิดประโยชน์และเป็นธรรมแก่ตนเองมากที่สุด อีกประการหนึ่ง อำนาจหน้าที่ในแต่ละฝ่ายมีขอบเขตกว้างขวางแค่ไหน เพียงใดในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญา ตลอดถึงความแตกต่างของสภาพบังคับของผู้ไกล่เกลี่ยถ้าหากว่าคู่กรณียินยอมตกลงแล้วคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามจะส่งผลต่อการไกล่เกลี่ยเช่นไร ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงทำการศึกษาถึงเรื่องดังกล่าว เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการ

ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย เกิดประโยชน์ในการระงับข้อพิพาท ลดความขัดแย้ง และการอยู่ร่วมกันในชุมชนและสังคมอย่างสันติ จึงทำการศึกษาเรื่องดังกล่าวต่อไป

ความเป็นมาของกระบวนการไกล่เกลี่ยในต่างประเทศ

กระบวนการไกล่เกลี่ยในต่างประเทศ เกิดขึ้นครั้งแรก ณ ประเทศแคนาดาในปี ค.ศ. 1970 โดยใช้วิธีการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่อและผู้กระทำผิด ด้วยการนำผู้กระทำความผิดมาที่บ้านของเหยื่อ เพื่อให้เห็นถึงผลของการที่ตนลงมือทำแล้วเป็นผลกระทบอย่างไร เกิดความเดือดร้อนแก่ไหนกับสมาชิกในครอบครัว และชุมชนได้รับความเสียหายเพียงใด⁶ แนวคิดดังกล่าวเกิดจากความเชื่อในทางคริสต์ศาสนาที่เน้นคำสอนให้ยึดมั่นในการกระทำความดี นำมาซึ่งสันติสุขเป็นหลัก ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงได้กำเนิดขึ้นจากวิธีธรรมเนียมปฏิบัติในการสร้างความสงบสุขในสังคม โดยการทำให้เกิดความยุติธรรมของชนพื้นเมืองในนิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกาและแคนาดา⁷

แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนากฎหมายได้เกิดมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน จากเดิมที่ใช้หลักแก้แค้นทดแทน (Retributive model) ได้พัฒนาจนเป็นแบบแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation model) ที่เป็นวัตถุประสงค์ของรัฐที่นำมาลงโทษผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบัน แนวคิดการแก้แค้นทดแทน ได้มุ่งหมายเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษจากการที่ตนได้ลงมือกระทำไป จะได้เกิดการหลาบจำไม่กล้าที่จะ

⁶ บัณฑิต ไททองดี “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ศึกษาการเปี่ยมเบนคดีความรุนแรงในครอบครัว,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์มยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2555), 40.

⁷ อมรรัตน์ มารูปหมอก, “การประเมินผลนโยบายการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน : ศึกษากรณีสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เขต 2,” ปริญญาานิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา นโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2554) 21.

กระทำผิดซ้ำอีก และเป็นเยี่ยงอย่างให้บุคคลอื่น ๆ ในสังคมได้รับรู้ว่า การกระทำการใดที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติย่อมได้รับผลตอบแทนอย่างสาสม แต่ไม่ได้เพ่งมองถึงความเสียหายที่ผู้ถูกกระทำหรือเหยื่อได้รับ ไม่ได้มองถึงความเสียหายแล้วจะแก้ไข เยียวยาอย่างไรให้ความเสียหายนั้นกลับเข้าสู่สภาพเดิมให้ดีที่สุด กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เสียหายได้มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และได้รับการชดเชยในความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตนได้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ประเทศแคนาดาเป็นต้นกำเนิดกระบวนการดังกล่าว เป็นการเริ่มต้นแนวคิดที่ใช้ไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่อกับผู้กระทำผิดโดยนำตัวผู้กระทำผิดมาที่บ้านของเหยื่อ เพื่อให้ตัวผู้กระทำผิดเห็นว่า เหยื่อและครอบครัวได้รับผลเสียหายมากน้อยอย่างไรในการที่ตนได้ลงมือกระทำความผิดนั้น

ความเป็นมาของกระบวนการไกล่เกลี่ยของประเทศไทย

เดิมพบว่ากฎหมายไทยมีการไกล่เกลี่ยคดีที่เกิดขึ้นในกรุงสุโขทัย จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมีคำอธิบายไว้ใน หลักอรรถาธิบาย ของกฎหมายตราสามดวง ว่าด้วยอำนาจของกษัตริย์เกี่ยวกับการตัดสินคดีความ ในสมัยสุโขทัยใช้หลักตัดสินคดีความอย่างเรียบง่ายตามกฎหมายธรรมชาติโดยยึดหลักความยุติธรรมเป็นหลัก ระวังความขัดแย้งด้วยการหาทางออกที่เป็นธรรม ต่อมาเมื่อได้รับมอบอำนาจจากพระมหากษัตริย์เป็นผู้ตัดสินคดีความตามหลักอรรถาธิบาย เรียกว่า กระลาการ หรือ ตระลาการ ซึ่งตรงกับ คำว่า ผู้พิพากษา ตามความหมายในปัจจุบัน⁸ โดยการระงับข้อพิพาทโดยตระลาการของไทยในอดีต แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1. บุคคลทั่วไปเข้ามาใช้วิธีการเปรียบเทียบระงอมคดี ในรูปแบบของผู้ใหญ่ในชุมชน 2. ผู้มีตำแหน่งหน้าที่ปกครองชุมชน เป็นต้นว่า นายร้อย นายแขวง นายบ้าน นายอำเภอ 3. ตระลาการที่พระมหากษัตริย์แต่งตั้ง ตลอดถึง

⁸ นพพร โพธิ์รังสิยากร, “ที่มาของการระงับข้อพิพาทนอกศาล,” ดุลพาห (พฤษภาคม - สิงหาคม 2563), 3.

บุคคลประเภทที่มีการแต่งตั้งให้เป็นรองตระลาการ และ 4. อนุญาต คือ บุคคลที่คู่ความยอมให้บังคับตามคำชี้ขาดนั้น⁹

ครั้นผ่านยุคนั้นอย่างเข้าใจในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์มีพระราชประสงค์ปรับปรุงกฎหมายไทยให้ทัดเทียมนานาอารยประเทศ เนื่องจากสมัยนั้นประเทศไทยได้เผชิญปัญหาการแผ่อิทธิพลจากประเทศมหาอำนาจของ ฝรั่งเศสและอังกฤษ ตลอดถึงมหาอำนาจประเทศอื่นที่ได้เข้ามามีอำนาจด้านการเมืองและทำการค้าเสรีในไทย ทำให้ชาวต่างชาติเหล่านั้นได้เข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก จนเกิดข้อพิพาทขัดแย้งกับคนไทยเป็นคดีตามมา และชาติมหาอำนาจเหล่านั้น ไม่ยอมรับกฎหมายไทยด้วยการตั้งข้อรังเกียจ โดยอ้างว่ายังไม่เหมาะสมกับการวินิจฉัยตามข้อสัญญาที่ได้ทำสัญญาต่อกันไว้จนมีการตั้งศาลต่างประเทศเหนือแผ่นดินไทย มีผู้พิพากษาต่างประเทศเข้ามาวินิจฉัยคดีสำหรับบุคคลที่อยู่ในบังคับของประเทศตน ทำให้ประเทศไทยเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขต จนเป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำเนินการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย โดยประกาศใช้ประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 เป็นลำดับต้น และต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ให้ประเทศไทยพ้นจากการเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขตจึงทรงปรับปรุงกฎหมายอย่างต่อเนื่อง กระทั่งในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำเนินพระราชโบายสืบเนื่องตลอดมาจนเป็นผลสำเร็จครบบริบูรณ์ ประเทศไทยจึงได้สำเร็จได้คืนเสรีภาพในอำนาจศาล ได้ตั้งอยู่ในสถานะเท่าเทียมชาติอื่น ๆ¹⁰

⁹ เรื่องเดียวกัน, 8.

¹⁰ ธงทอง จันทรางศุ, “ความเสมอภาค : อำนาจอธิปไตยกับศาล สถาบันพระปกเกล้า,” [%3A_อำนาจอธิปไตยกับศาล](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ความเสมอภาค) (สืบค้นเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2564).

แต่อย่างไรก็ตาม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็ได้มีการพัฒนากฎหมายในรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 เป็นการจัดการรูปแบบการ ปกครอง โดยให้กำนัน¹¹ ผู้ใหญ่บ้าน¹² เป็นผู้มีบทบาทและอำนาจหน้าที่เป็นผู้ดูแลชุมชน รวมถึงบทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน¹³ ตามพระราชบัญญัติ ฉบับดังกล่าว ทั้งเป็นการกำหนดข้อกฎหมายที่สำคัญสืบเนื่องจากข้อกฎหมายแต่เดิม กล่าวคือ การรักษาอำนาจของตระการขึ้นต้น ในการระงับไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดย กำหนดให้นายอำเภอสามารถระงับข้อพิพาทได้¹⁴

อนึ่ง พระราชบัญญัติกระบวนวิธีพิจารณาคความแพ่ง รัตนโกสินทร์ศก 115 ได้ กำหนดให้ศาลมีหน้าที่ในการพยายามว่ากล่าวเปรียบเทียบให้คู่ความประนีประนอมยอม กันโดยดีจนเต็มกำลังสติปัญญาที่จะกระทำได้ เมื่อไกล่เกลี่ยกันได้สำเร็จแล้ว จึงทำคำสั่ง “เลิกแล้วกัน” ตามสัญญาดังกล่าว ซึ่งศาลจะได้บันทึกมีให้นำคดีมาฟ้องกันอีก และมี ประกาศพระราชบัญญัติกระบวนวิธีพิจารณาคความแพ่ง รัตนโกสินทร์ศก 127 ก็ยังคงเนื้อ

¹¹ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457, มาตรา 29 ทวิ บัญญัติว่า “ใน ตำบลหนึ่งให้มีกำนันคนหนึ่งมีอำนาจหน้าที่ปกครองราษฎรที่อยู่ในเขตตำบลนั้นกำนันจะได้รับเงินเดือน แต่มีใช้จากเงินงบประมาณประเภทเงินเดือน”

¹² เรื่องเดียวกัน, มาตรา 10 บัญญัติว่า “ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ปกครองบรรดาราษฎรที่อยู่ในเขตหมู่บ้าน”

¹³ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 28 ตรี วรรคสอง บัญญัติว่า “คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการอันเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมาย หรือระเบียบ แบบแผนของทางราชการหรือที่นายอำเภอมอบหมาย หรือที่ผู้ใหญ่ร้องขอ”

¹⁴ นพพร โพธิ์รังสิยากร, “ที่มาของการระงับข้อพิพาทนอกศาล,” ดุลพาท (พฤษภาคม - สิงหาคม 2563), 11.

บัญญัติเอาไว้ เพียงแต่มีการแก้ไขเนื้อหาสำคัญ คือ ไม่ได้บังคับให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นหน้าที่ของศาลอีกต่อไป เพียงแต่ระบุว่าผู้พิพากษามีอำนาจกระทำ¹⁵

นอกจากแนวคิดของรัฐที่ตราเป็นกฎหมายดังที่กล่าวมาข้างต้น หากพิจารณาถึง กระบวนการไกล่เกลี่ยของชุมชน โดยเฉพาะชุมชนชาวชนบทในทางภาค ตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีผู้ใหญ่อันเป็นที่เคารพนับถือได้มีบทบาทอย่างมาก เรียกว่า “ระบบเจ้าโคตร” อันมี ปู่ ย่า ตายาย เป็นอาทิ ที่ท่านมีคุณธรรม นำเคารพยำเกรง มีความน่าเชื่อถือมานาน¹⁶ ย่อมกล่าวได้ว่า แนวคิดการพยายามไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นหลัก คุณธรรมประจำใจของสามัญชนนับแต่อดีตเช่นกัน ส่วนกระบวนการไกล่เกลี่ยของไทยใน ภาคใต้ อดีตที่ผ่านมาผู้เขียนพอจำความได้ ผู้นำชุมชน เป็นต้นว่า กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้านก็ มีบทบาทในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเช่นกัน บุคคลเหล่านี้เป็นผู้ทรงอิทธิพลด้านความดีมี ลูกบ้านให้ความเคารพเชื่อถือ หากมีข้อพิพาทขัดแย้งกันในพื้นที่ กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้านจะเป็นคนกลางระงับข้อพิพาทอยู่บ่อยครั้ง

ปัจจุบัน การทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดี ได้เกิดขึ้นใน หลายหน่วยงานรัฐ เป็นต้นว่า สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานศาลยุติธรรม และ ภาคเอกชน โดยมี สถาบันอนุญาโตตุลาการ สภานายความ สภาองค์กรของผู้บริโภค เป็นอาทิ¹⁷

¹⁵ ตะวัน มานะกุล, กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย, โครงการสำรวจองค์ ความรู้เพื่อการปฏิรูปประเทศไทย, มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ, 4.

¹⁶ ชลัท ประเทืองรัตนา, การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง : เส้นทางแห่งการสร้างความสำเร็จ ร่วมกัน, (กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า 2559), 84.

¹⁷ ธนทร ผดุงธิตีฐ์, “มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้อง คดี,” วารสารมหาจุฬานาครธรรม์ 6, ฉ.10 (ธันวาคม 2562): 5824-5825.

ความหมายของคำว่า ชุมชน

การอยู่ร่วมกันของสังคมมนุษย์ได้ถูกเรียกว่า “ชุมชน” ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 ได้ให้นิยามคำว่า ชุมชน หมายความว่า กลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกันและมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างเป็นปกติและต่อเนื่อง โดยเหตุที่อยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน หรือมีอาชีพเดียวกัน หรือประกอบกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือมีวัฒนธรรม ความเชื่อ หรือความสนใจร่วมกัน¹⁸ อีกนัยหนึ่ง “ชุมชน” หมายถึง หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน¹⁹ มีนักวิจัยท่านหนึ่งกล่าวว่า ชุมชน หมายถึง การที่มนุษย์ได้อาศัยอยู่ร่วมกัน โดยแบ่งลักษณะความเป็นอยู่ในรูปแบบของครัวเรือน ที่มีความสัมพันธ์ด้วยความเป็นเครือญาติมี บิดา มารดา บุตร เป็นอาทิ และมีครัวเรือนอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนนั้นรวมตัวเป็นสังคม ติดต่อสื่อสารกันอยู่เสมอเพื่อมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในขั้นพื้นฐาน เช่น การทำงานร่วมกัน การดูแลซึ่งกันและกัน การมีกิจกรรมร่วมกัน เป็นต้น²⁰

ผู้เขียนเห็นว่า ชุมชน หมายถึง การรวมกลุ่มที่อยู่อาศัยของมนุษย์ และมีการดำรงชีวิตร่วมกันตามแนวทางของประเพณีและวัฒนธรรม ดังนั้นเมื่อเกิดการรวมตัวของกลุ่มคนเป็นชุมชนจึงกลายเป็นที่อาศัยรวมกันเป็นหมู่บ้านซึ่งเป็นโครงสร้างทางการปกครองของประเทศไทยที่มีขนาดเล็กที่สุดและสำคัญที่สุด

¹⁸ พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546, มาตรา 3.

¹⁹ พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542, (กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์), 368.

²⁰ ภูภณัช รัตนชัย, “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทชุมชน: กรณีศึกษาบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตำบลพรุไทย อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี,” (คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2561), 82.

ความหมายของคำว่า ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้พิจารณาถึงความหมายของคำว่า ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ว่ามีความหมายอย่างไร แต่พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวหาได้กำหนดความหมายเอาไว้ไม่ เพียงแต่ได้กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม โดยให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมีหน้าที่และอำนาจกำกับดูแลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน²¹ ตลอดถึงกำหนดหน้าที่ของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในการไกล่เกลี่ย²² และบทลงโทษผู้ไกล่เกลี่ยที่รับสินบนด้วยการเรียกรับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่น อันเป็นการกระทำความผิดในหน้าที่²³ รวมถึงบทลงโทษบุคคลที่ให้สินบนแก่ผู้ไกล่เกลี่ย²⁴

แต่อย่างไรก็ตาม ระเบียบและกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 ได้กำหนดความหมายดังนี้ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน หมายความว่า ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่ขึ้นทะเบียนกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เพื่อดำเนินเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามกฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท²⁵ และกำหนดให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่ขึ้นทะเบียนตามระเบียบฉบับนี้มีชื่อเรียกโดยย่อว่า “คกช.”²⁶

²¹ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562, มาตรา 68.

²² เรื่องเดียวกัน, มาตรา 69.

²³ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 71.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 72.

²⁵ ระเบียบและกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562, ข้อ 4.

²⁶ เรื่องเดียวกัน, ข้อ 11.

ความหมายของคำว่า คณะกรรมการหมู่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้าน หมายถึง คณะกรรมการหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457 ที่กำหนดว่า “ในหมู่บ้านหนึ่งให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน เป็นกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง และกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งจากผู้ซึ่งเป็นราษฎรในหมู่บ้านเลือกเป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่น้อยกว่าสองคนแต่ไม่เกินสิบคน”²⁷

อำนาจหน้าที่การประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในส่วนของการประนีประนอมข้อพิพาท มีขั้นตอนดังต่อไปนี้ เมื่อเกิดกรณีพิพาท ลักษณะของข้อพิพาทที่จะทำการประนีประนอมจะต้องเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับความแพ่งหรือความอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ และคู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงให้อำนาจหน้าที่แก่คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ประนีประนอมยอมความ แต่ข้อพิพาทนั้นต้องเกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน เมื่อคู่กรณีได้ตกลงกันแล้วก็แจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านทราบ หากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายประสงค์จะให้ข้อพิพาทนั้นยุติลงในระดับหมู่บ้านให้แจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านทราบเช่นกัน กระบวนการต่อมาผู้ใหญ่บ้านแจ้งให้คู่กรณีทราบ มาตกลงทำบันทึก ทั้งสองฝ่ายมาตกลงทำบันทึกยินยอมให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมข้อพิพาทตามแบบบันทึกยินยอม เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการยินยอมแล้วผู้ใหญ่บ้านจะนัดหมายคณะกรรมการมาทำการประนีประนอมข้อพิพาท โดยไม่ชักช้า

เมื่อดำเนินการประนีประนอมข้อพิพาทเสร็จเรียบร้อยแล้วไม่ว่าคู่กรณีจะตกลงหรือไม่ ให้คณะกรรมการหมู่บ้านบันทึกผลการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านไว้ทำบันทึกยินยอมให้ประนีประนอมข้อพิพาท และมอบให้ผู้ใหญ่บ้านเก็บรักษาไว้เมื่อมี

²⁷ พระราชบัญญัติปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457, มาตรา 28 ตรี วรคหนึ่ง

การเปลี่ยนผู้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ให้มีการส่งมอบเอกสารประนีประนอมข้อพิพาทแก่ผู้ดำรงตำแหน่งใหม่

การรายงานผลให้ผู้ใหญ่บ้านรายงานผลการประนีประนอมข้อพิพาทตามแบบรายงานประนีประนอมข้อพิพาทท้ายข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 แก่นายอำเภอทุกเดือนในวันประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และในกรณีที่คุณกรณีตกลองประนีประนอมยอมความกันได้ให้ผู้ใหญ่บ้านส่งสัญญาประนีประนอมยอมความที่ได้จัดทำ 1 ฉบับ พร้อมกับแบบรายงานผลแก่นายอำเภอเช่นกัน²⁸

ขอบเขตคดีในการระงับข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน

ความผิดที่เกิดขึ้นในชุมชนทุกคดี ไม่อาจนำเข้าสู่การระงับข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้านได้เสมอไป เนื่องจากกฎหมายได้ให้อำนาจการระงับข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้านเอาไว้เพียงแต่เฉพาะคดีเท่านั้น โดยมีข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 ซึ่งมีลักษณะของข้อพิพาทที่จะทำการประนีประนอม ข้อพิพาทนั้น ๆ เป็นข้อพิพาทดังนี้

- 1) คดีแพ่งทุกประเภท
- 2) คดีอาญาประเภทความผิดที่ยอมความกันได้ ได้แก่
 - 2.1 ความผิดฐานเอาชื่อหรือยี่ห้อในทางการค้าของผู้อื่นมาใช้
 - 2.2 ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา
 - 2.3 ความผิดฐานกระทำอนาจารธรรมดา
 - 2.4 ความผิดฐานพาหญิงไปเพื่อการอนาจาร
 - 2.5 ความผิดฐานทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพ

²⁸ สำนักบริหารการปกครองท้องถิ่น, “คู่มือ กม. คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.),” (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย), 59-60.

- 2.6 ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่น
- 2.7 ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่นโดยประมาท
- 2.8 ความผิดฐานเปิดเผยความลับในจดหมาย
- 2.9 ความผิดฐานเปิดเผยความลับของผู้อื่นที่รู้มาโดยหน้าที่
- 2.10 ความผิดฐานเปิดเผยความลับในทางอุตสาหกรรมและวิทยาศาสตร์
- 2.11 ความผิดฐานหมิ่นประมาทคนเป็น
- 2.12 ความผิดฐานหมิ่นประมาทคนตาย
- 2.13 ความผิดฐานหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา
- 2.14 ความผิดฐานฉ้อโกงธรรมดา
- 2.15 ความผิดฐานฉ้อโกงประกอบด้วยเหตุพิเศษ
- 2.16 ความผิดฐานหลอกลวงคนให้ไปทำงาน
- 2.17 ความผิดฐานสั่งซื้ออาหารหรือเข้าอยู่ในโรงแรมโดยไม่มีเงิน
- 2.18 ความผิดฐานชักจูงให้เด็กเบาปัญญาขายของโดยเสียเปรียบ
- 2.19 ความผิดฐานฉ้อโกงในเรื่องประกันวินาศภัย
- 2.20 ความผิดฐานฉ้อโกงเจ้าหน้าที่จ่านำ
- 2.21 ความผิดฐานฉ้อโกงเจ้าหน้าที่ธรรมดา
- 2.22 ความผิดฐานยกยอกทรัพย์ธรรมดา
- 2.23 ความผิดฐานยกยอกทรัพย์ในฐานะเป็นผู้จัดการมรดกแทนเขา
- 2.24 ความผิดฐานยกยอกทรัพย์ในฐานะเป็นผู้จัดการทรัพย์ตามคำสั่งศาล
- 2.25 ความผิดฐานยกยอกทรัพย์เก็บของตก
- 2.26 ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ธรรมดา
- 2.27 ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ชนิดพิเศษ
- 2.28 ความผิดฐานบุกรุกตามธรรมดา
- 2.29 ความผิดฐานบุกรุกโดยย้ายเครื่องหมายสังหาริมทรัพย์
- 2.30 ความผิดฐานเข้าไปซ่อนตัวอยู่ในตัวอาคารของคนอื่น

2.31 ความผิดนอกเหนือจากที่กล่าวเมื่อผู้เสียหายและผู้ต้องหาเป็นญาติกัน

2.32 ความผิดตามกฎหมายอื่น ๆ เช่น พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค²⁹

แต่อย่างไรก็ตาม ความผิดในฐานที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะต้องอาศัยองค์ประกอบอีก 2 ประการจึงจะทำการประนีประนอมข้อพิพาทได้ กล่าวคือ คู่กรณีทั้งสองฝ่ายสมัครใจกัน ตกลงให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมข้อพิพาท และประการหนึ่งคือ ข้อพิพาทนั้นได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านที่คู่กรณีอาศัยอยู่หรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน

ขอบเขตคดีในการระงับข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

การพิเคราะห์พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ตามเจตนารมณ์ในการออกกฎหมาย เนื่องจากมีคดีที่เกิดจากข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาเกิดขึ้นมาก จึงนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่มากและข้อพิพาททางอาญาบางประเภทมากำหนดเป็นกฎหมายกลาง เพื่อให้หน่วยงานของรัฐ พนักงานสอบสวน หรือศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ใช้ในการยุติหรือระงับข้อพิพาทดังกล่าว โดยความยินยอมของคู่กรณีเป็นสำคัญ ทำให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลลดน้อยลง ลดปัญหาความขัดแย้ง เกิดความสามัคคีในสังคม ลดงบประมาณแผ่นดิน และเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุข³⁰

การระงับข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคนั้น พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้กำหนดให้หน่วยงานภาครัฐทำหน้าที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แต่หาได้ให้อำนาจหน้าที่แก่หน่วยงานดังกล่าวทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ในทุกกรณีไม่ โดยพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวได้กำหนดข้อยกเว้นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททาง

²⁹ เรื่องเดียวกัน, 57.

³⁰ เหตุผลในการประกาศใช้ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562.

แห่งที่หน่วยงานภาครัฐไม่สามารถกระทำได้อยู่ 3 กรณี ดังนี้ คือ กรณีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล³¹ สิทธิในครอบครัว³² หรือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์³³

แต่กระนั้นก็ดี กฎหมายได้กำหนดอำนาจหน้าที่ให้หน่วยงานภาครัฐสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง โดยกระทำได้ในกรณี ดังต่อไปนี้³⁴

³¹ สิทธิแห่งสภาพบุคคล หมายถึง ข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลที่มีอยู่ตามกฎหมายไม่ว่าในเรื่องสถานะหรือความสามารถของบุคคล นับแต่เริ่มสภาพบุคคลเมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก และสิ้นสุดลงเมื่อตาย ซึ่งเป็นสิทธิที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 1 ลักษณะ 2 หมวด 1 ส่วนที่ 1 คือ บทบัญญัติว่าด้วยสภาพบุคคลตั้งแต่มาตรา 15 ถึงมาตรา 18 เช่น การร้องขอให้บุคคลวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถและตั้งผู้อนุบาล ข้อพิพาทความเป็นผู้มีสัญชาติไทยหรือต่างด้าว. กองส่งเสริมการระงับข้อพิพาท กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, เอกสารแนวทางการปฏิบัติงานตามกฎหมายไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (สำหรับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (นำร่อง)), 12.

³² สิทธิในครอบครัว หมายถึง ข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลที่มีอยู่ในทางครอบครัวเมื่อมีการจดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมายแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความสัมพันธ์ในทางครอบครัวหรือทรัพย์สิน การอุปการะเลี้ยงดูครอบครัว การหย่า การเรียกค่าทดแทนเมื่อศาลพิพากษาให้หย่า การเรียกค่าเลี้ยงชีพบุตรบุญธรรม การรับรองบุตร เป็นต้นว่า การเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่ชายอื่นมีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวกับภริยาหรือสามีของตน ขอให้การสมรสเป็นโมฆียะ ข้อพิพาทกันเกี่ยวกับทรัพย์สินและอำนาจปกครองบุตร การเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูระหว่างสามีภริยาหรือบิดามารดากับบุตร การขอหย่าแบ่งสินสมรส การรับผิดฐานะเป็นทายาทของผู้ตาย. เรื่องเดียวกัน, 12.

³³ สิทธิในที่ดิน หมายความว่า กรรมสิทธิ์และให้หมายความรวมถึงสิทธิครอบครองด้วยประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 1. กรรมสิทธิ์ หมายความว่า สิทธิทั้งปวงภายในบังคับแห่งกฎหมายที่เจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิ์ใช้สอย และจำหน่ายทรัพย์สินของตน และได้ทั้งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น กับทั้งมีสิทธิติดตาม และเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตน จากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิ์จะยึดถือไว้ และมีสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้น โดยมีขอบด้วยกฎหมาย. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336.

³⁴ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562, มาตรา 20.

- (1) ข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์³⁵
- (2) ข้อพิพาทระหว่างทายาทเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก³⁶
- (3) ข้อพิพาทอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา
- (4) ข้อพิพาทอื่นนอกจาก (1) (2) และ (3) ที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 5 ล้านบาท

หรือไม่เกินจำนวนตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา³⁷

ข้อที่ควรพิจารณาตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ กรณีได้กำหนดให้หน่วยงานภาครัฐดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังที่กล่าวมาแล้ว โดยเฉพาะสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอื่นที่มีทุนทรัพย์จำนวนสูงไม่เกิน 5 ล้านบาท ซึ่งผู้เขียนเห็นว่ากฎหมายฉบับนี้ให้ความเชื่อถือศรัทธาขององค์กรหน่วยงานรัฐในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นอย่างสูง

สืบต่อจากนี้ก็จะได้พิจารณาอำนาจหน้าที่ในส่วนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งกำหนดให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนสามารถกระทำได้ในกรณี ดังต่อไปนี้³⁸

³⁵ ข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ หมายความว่า ข้อพิพาทที่มีไต่เป็นการโต้แย้งความเป็นเจ้าของทรัพย์สิน และไม่ไต่ส่งผลการเปลี่ยนชื่อเจ้าของในเอกสารกรรมสิทธิ์ เช่น สัญญาขายฝาก สัญญาจำนอง เป็นต้น เอกสารแนวทางการปฏิบัติงานตามกฎหมายไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (สำหรับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (นำร่อง)), 13.

³⁶ ข้อพิพาทระหว่างทายาทเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก หมายถึง กองมรดกย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยสิทธิตามกฎหมายหรือโดยพินัยกรรม ทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมายเรียกว่า ทายาทโดยธรรม ทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรมเรียกว่า ผู้รับพินัยกรรม, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1603.

³⁷ ข้อพิพาทที่มีทุนทรัพย์ ได้แก่ ข้อพิพาทที่เกิดจากสัญญาซื้อขายสัญญาเช่าทรัพย์สินและสัญญาเช่าซื้อสัญญากู้ยืมสัญญาค้ำประกันสัญญาจ้างงานสัญญาจำนำ เป็นอาทิ เอกสารแนวทางการปฏิบัติงานตามกฎหมายไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (สำหรับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (นำร่อง)), 15.

³⁸ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562, มาตรา 69

- (1) ข้อพิพาททางแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 5 แสนบาทหรือไม่เกินจำนวนตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา
- (2) ข้อพิพาททางแพ่งอื่นนอกจาก (1) ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา
- (3) ข้อพิพาททางอาญาตามมาตรา 35³⁹

เมื่อพิจารณาข้อกฎหมายฉบับดังกล่าวจึงเห็นได้ว่า ผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนมีอำนาจไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 5 แสนบาทหรือไม่เกินจำนวนตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ผู้เขียนมองว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้มองถึงศักยภาพในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่จะต้องมีการพัฒนาต่อไปอย่างต่อเนื่อง ด้วยการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างค่อยเป็นค่อยไป พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวจึงกำหนดให้ภาคประชาชนมีอำนาจไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 5 แสนบาทไปพลางก่อน หากมีการพัฒนาศักยภาพเพิ่มขึ้น อาจจะมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายต่อไปในอนาคต

อำนาจหน้าที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชนระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้านกับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือการระงับข้อพิพาทโดยบุคคลกลุ่มหนึ่งในชุมชนที่ชุมชนนั้น ๆ ได้มอบความไว้วางใจ อาศัยอำนาจทางกฎหมายที่ได้ให้ไว้ในกรณีการศึกษาบทความเรื่อง อำนาจหน้าที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชนระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้านกับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ผู้เขียนได้แยกอำนาจการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

³⁹ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562, มาตรา 35 บัญญัติว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาให้กระทำได้ในกรณี ดังต่อไปนี้

- 1) ความผิดอันยอมความได้
- (2) ความผิดลหุโทษตามมาตรา 390 มาตรา 391 มาตรา 392 มาตรา 393 มาตรา 394 มาตรา 395 และมาตรา 397 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และความผิดลหุโทษอื่นที่ไม่กระทบต่อส่วนรวมตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา”

ออกเป็น 2 ประการ ได้แก่ อำนาจของคณะกรรมการหมู่บ้านกับอำนาจของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มนี้ล้วนมีที่มาจากประชาชนที่ได้รับมอบอำนาจให้ปฏิบัติหน้าที่ กล่าวคือ คณะกรรมการหมู่บ้านได้รับอำนาจมาจากข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 ส่วนศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนได้รับอำนาจมาจากพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 แต่เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ของ 2 ประการนี้ เป็นที่น่างังขางจึงนำมาศึกษาวิเคราะห์ดังที่ผู้เขียนจะนำมากล่าวต่อไปเบื้องหน้า

1. การปฏิบัติหน้าที่ที่ซ้ำซ้อนกัน ด้วยชุมชนในแต่ละท้องถิ่นล้วนแต่มีผู้นำที่เข้ามาอาสาทำหน้าที่แทนประชาชนในชุมชนนั้น ๆ เป็นต้นว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งบุคคลเหล่านี้ล้วนแต่มีบทบาทหน้าที่อื่นอีกมากมาย โดยเฉพาะคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457⁴⁰ และปฏิบัติหน้าที่ระงับข้อพิพาทในชุมชน ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 แต่กระนั้นก็ดี คณะกรรมการหมู่บ้านชุดดังกล่าวอาจจะมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่มีหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนนั้นได้อีกส่วนหนึ่ง ถ้าหากว่าไม่ขัดคุณสมบัติตามที่พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กำหนดเอาไว้ ด้วยเหตุนี้ อาจเป็นที่มาของการปฏิบัติหน้าที่ที่ซ้ำซ้อนกัน และเป็นทางเลือกที่น่าพิศวง ถ้าหากคู่พิพาทประสงค์จะให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ระงับข้อพิพาทก็แจ้งต่อคณะกรรมการหมู่บ้าน แต่ถ้าหากว่าคู่พิพาทประสงค์จะให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยก็แจ้งไป

⁴⁰ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457, มาตรา 28 ตรี บัญญัติว่า “ที่กำหนดให้ในหมู่บ้านหนึ่งมีคณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การส่วนท้องถิ่น ตลอดจนถึงผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้านและผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งนายอำเภอแต่งตั้ง”

ยังศูนย์ดังกล่าวทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ซึ่งแท้จริงแล้วบุคคลที่ทำการไกล่เกลี่ยอาจจะบุคคลคนเดียวกันที่ทำหน้าที่ทั้ง 2 ประการ และเป็นที่มาของการสับสนของผู้ปฏิบัติและคู่พิพาทได้

2. ขอบเขตแห่งการระงับคดี ด้วยคณะกรรมการหมู่บ้านสามารถระงับคดีได้ ดังนี้ 1) คดีแพ่งทุกประเภท และ 2) คดีอาญาประเภทความผิดที่ยอมความกันได้ ส่วนศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนสามารถระงับคดี ดังต่อไปนี้ 1) ข้อพิพาททางแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 5 แสนบาทหรือไม่เกินจำนวนตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา (2) ข้อพิพาททางแพ่งอื่นนอกจาก (1) ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา (3) ข้อพิพาททางอาญาตามมาตรา 35 ซึ่งขอบเขตแห่งการระงับคดีดังกล่าวมีความแตกต่างกันพอสมควร ดังที่ผู้เขียนจะกำหนดไว้ในตารางเบื้องหน้า

3. กรณีการประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน เมื่อคณะกรรมการหมู่บ้านได้ดำเนินการประนีประนอมข้อพิพาทเสร็จเรียบร้อยแล้ว ไม่ว่าจะคู่กรณีจะตกลงหรือไม่ก็ตาม ให้คณะกรรมการหมู่บ้านบันทึกผลการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านไว้ท้ายบันทึกยินยอมให้ประนีประนอมข้อพิพาท และมอบให้ผู้ใหญ่บ้านเก็บรักษาไว้ให้ผู้ใหญ่บ้านรายงานผลการประนีประนอมข้อพิพาทแก่นายอำเภอท้องที่ตามข้อบังคับทุกเดือนในวันประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านเท่านั้น โดยไม่มีมาตรการอื่นที่เกี่ยวข้องต่อไป แต่ในส่วนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน กรณีที่มีการดำเนินการตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และออกหนังสือรับรองให้แล้ว ให้ข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นบังคับกันได้ หรือให้สิทธิคดีอาญามาฟ้องระงับ ตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ทั้งนี้คู่กรณีฝ่ายหนึ่งเรียกร้องให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทแล้ว หากคู่กรณีฝ่ายที่ถูกเรียกร้องร้องไม่ปฏิบัติตาม คู่กรณีฝ่ายที่เรียกร้องอีกฝ่ายหนึ่ง สามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลยุติธรรมเพื่อให้บังคับตามข้อตกลงภายใน 3 ปี นับแต่วันที่อาจบังคับตามข้อตกลงข้อพิพาทได้⁴¹

⁴¹ ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562, ข้อ 53.

ข้อพิจารณาข้างต้นที่กล่าวมาแล้ว ผู้เขียนขอนำมากล่าวให้ประจักษ์เป็นตารางให้เห็นถึงความแตกต่างทั้ง 3 ประการที่กล่าวมาข้างต้น โดยผู้เขียนได้กำหนดความแตกต่างในด้านคุณสมบัติ และด้านอำนาจหน้าที่ ตามตารางดังต่อไปนี้

คุณสมบัติ	
คณะกรรมการหมู่บ้าน	ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน
ได้รับการอบรมและให้คำปรึกษาโดย นายอำเภอ ปลัดอำเภอ ข้าราชการตำรวจ ศรัทธิตำรวจตรีขึ้นไป พนักงานอัยการ	ได้รับการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติตามกฎหมาย ว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

อำนาจหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งและคดีอาญา	
คณะกรรมการหมู่บ้าน	ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน
1. มีอำนาจระงับคดีอาญาประเภท ความผิดอันยอมความได้	1. มีอำนาจระงับข้อพิพาททางอาญาในความผิดอันยอมความได้ ⁴² และความผิด

⁴² ความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับการค้า มาตรา 272 ความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา 276, 278, 284 ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน มาตรา มาตรา 209 วรรคแรก ความผิดต่อเสรีภาพ มาตรา 310,311. ความผิดฐานเปิดเผยความลับ มาตรา 322, 323, 324. ความผิดฐานหมิ่นประมาท มาตรา 326,327,328. ความผิดฐานลักทรัพย์และ วิวาททรัพย์ มาตรา 334, 335, 336. ความผิดฐานฉ้อโกง มาตรา 341,342,344,345,346,347. ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ มาตรา 349,350. ความผิดฐานยักยอก มาตรา 352,353,354,355. ความผิดฐาน รับของโจร มาตรา 357. ความผิดทำให้เสียทรัพย์ มาตรา 358,359,360. ความผิดฐานบุกรุก มาตรา 362,363,364. ดังที่กล่าวมานี้ ความผิดอาญาที่กฎหมายให้เป็นความผิดที่ยอมความกันได้เมื่อผู้เสียหาย และผู้ต้องหาเป็นญาติกันตามมาตรา 71 ความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 334 ถึงมาตรา 336 วรรค

	<p>ลหุโทษตามมาตรา 390 มาตรา 391 มาตรา 392 มาตรา 393 มาตรา 394 มาตรา 395 และมาตรา 397 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และความผิดลหุโทษอื่นที่ไม่กระทบต่อส่วนรวมตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ซึ่งมีอาจกว้างกว่าคณะกรรมการหมู่บ้าน</p>
<p>2. คณะกรรมการหมู่บ้านบันทึกผลการดำเนินงาน และมอบให้ผู้ใหญ่บ้านเก็บรักษาไว้เมื่อมีการเปลี่ยนผู้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน และให้ผู้ใหญ่บ้านรายงานผลการประนีประนอมข้อพิพาทแก่นายอำเภอท้องที่ตามข้อบังคับทุกเดือนในวันประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้าน เท่านั้น</p>	<p>2. หากคู่กรณีฝ่ายที่ถูกเรียกร้องไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท คู่กรณีฝ่ายที่เรียกร้องอาจยื่นคำร้องขอต่อศาลยุติธรรมเพื่อให้บังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้ และการร้องขอจะต้องกระทำภายในสามปีนับแต่วันที่อาจบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้</p>

เรื่องที่กำลังกล่าวด้วยเหตุผลข้างต้น ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายระหว่างกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงยุติธรรมมีความแตกต่างกัน จึงเป็นที่มาของปัญหาดังกล่าว

แรก และมาตรา 341 ถึงมาตรา 364 นั้น ถ้าเป็นการกระทำที่สามีกระทำต่อภริยาหรือภริยากระทำต่อสามี ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษ ความผิดดังระบุนานี้ ถ้าเป็นการกระทำที่ผู้บุพการีกระทำต่อผู้สืบสันดาน ผู้สืบสันดานกระทำต่อผู้บุพการี หรือพี่น้อง ร่วมบิดามารดาเดียวกัน กระทำต่อกัน แม้กฎหมายมิได้บัญญัติให้เป็นความผิดอันยอมความได้ ก็ให้เป็นความผิดอันยอมความได้

บทส่งท้าย

การระงับข้อพิพาทหรือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนอันมีที่มาเหมือนกัน คือ การที่เกิดข้อพิพาทระหว่างบุคคล 2 ฝ่ายขึ้นไปจนเป็นที่มาของความขัดแย้ง ดังนั้นรัฐจึงมุ่งหมายให้เกิดการระงับข้อพิพาทนั้นลง เพื่อความสามัคคีและความเข้าใจอันดีภายในชุมชน จึงเกิดอำนาจของคณะกรรมการหมู่บ้านและอำนาจของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนออกมาบังคับใช้ในปัจจุบัน เพียงแต่การบังคับใช้ที่เกิดขึ้นระหว่างกระทรวงมหาดไทยที่กำกับดูแลการทำหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านกับกระทรวงยุติธรรมที่กำกับดูแลศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนมีความแตกต่างกัน ขอบเขตของกฎหมายที่บังคับใช้ไม่เท่าเทียมกันเกิดความซ้ำซ้อนของผู้ปฏิบัติหน้าที่ และอาจจะเป็นที่มาของปัญหาต่อไปในอนาคต ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้

ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะปัญหา ดังต่อไปนี้

1. กระทรวงมหาดไทยควรแก้ไขข้อบังคับว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 เพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่เป็นมาตรฐานเดียวกันไม่ต่างไปจากศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน
2. ขณะที่กฎหมายทั้งสองฉบับมีผลบังคับใช้ คณะกรรมการหมู่บ้านและศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนควรประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้ทราบและเข้าใจถึงอำนาจหน้าที่ของแต่ละฝ่าย เพื่อป้องกันความสับสนและเป็นทางเลือกระหว่างคู่กรณี

เอกสารอ้างอิง

- กองส่งเสริมการระงับข้อพิพาท. “เอกสารแนวทางการปฏิบัติงานตามกฎหมายไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (สำหรับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (นำร่อง)).” กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม.
- ชลัท ประเทืองรัตนดา. *การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง : เส้นทางแห่งการสร้างความสำเร็จร่วมกัน*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า 2559.
- ตะวัน มานะกุล. กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย. โครงการสำรวจองค์ความรู้เพื่อการปฏิรูปประเทศไทย, มูลนิธิสธารณสุขแห่งชาติ.

ธนทร ผดุงจิตติ์. “มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนฟ้องคดี.”

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ 6, ฉ.10 (ธันวาคม 2562): 5824-5825.

จงทอง จันทรางศุ. “ความเสมอภาค: อำนาจอธิปไตยกับศาล สถาบันพระปกเกล้า.”

<http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ความเสมอภาค> “_%3A_อำนาจอธิปไตยกับศาล (สืบค้นเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2564).

นพพร โปธิรังษิยากร. “ที่มาของการระงับข้อพิพาทนอกศาล.” *ตุลพาห* (พฤษภาคม - สิงหาคม 2563), 3.

บัณฑิต ไต้ทองดี. “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ศึกษาการเบี่ยงเบนคดีความรุนแรงในครอบครัว.” *วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์มยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2555.*

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายอาญา

พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457

พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546

ภูภณัช รัตน์ชัย. “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทชุมชน:

กรณีศึกษาบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตำบลพรุไทย อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี.” *คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2561.*

ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562

สำนักบริหารการปกครองท้องที่. “คู่มือ กม. คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.).” *กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.*

อมรรัตน์ มารูปหมอก. “การประเมินผลนโยบายการนำกระบวนการยุติธรรมเชิง
สมานฉันท์โดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน: ศึกษากรณีสถานพินิจ
และคุ้มครองเด็กและเยาวชน เขต 2.” ปริญญาโทนิติศาสตร์หลักสูตรปริญญารัฐ
ประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชา นโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒ, 2554.

References

- Dispute Resolution Promotion Division. “Documentation of Guidelines for Working under the Dispute Mediation in Civil Sector Laws (For the Civil Dispute Mediation Center (Pilot)).” Rights and Liberties Protection Department, Ministry of Justice.
- Chalat Pratheuangrattana. Mediation : The Way to Build Mutual Understanding. Bangkok: King Prajadhipok’s Institute 2016.
- Tawan Manakul. Dispute Mediation Process in Thailand. Knowledge Survey Project for Thailand Reform, National Public Health Foundation.
- Thanatorm Phadungthiti. “Legal Measures for Mediation of Civil Disputes before Prosecution.” Journal of Mahachulalongkornrajavidyalaya University 6, Vol.10 (December 2019): 5824-5825.
- Nopporn Phothirangsiyakorn. “Origins of Out-of-Court Dispute Resolution.” Dulpah (May - August 2020), 3.
- Bundit Tothongdee. “Reconciling Justice Process : A Study of Deviation in Domestic Violence Cases.” Master of Laws Thesis, Pridi Banomyong Faculty of Law. Dhurakij Pundit University, 2012.
- Civil and Commercial Code
Criminal Code

Thai Dictionary, Royal Institute Edition, B.E. 2542 (1999). Bangkok: Nanmee books Publications.

Thongthong Chandrangs. “Equality: Sovereignty and Court. King Prajadhipok’s Institute.” <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=Equality>_%3A_Sovereignty and the Court (Retrieved on 24 August 2021).

Dispute Mediation Act, B.E. 2562 (2019)

Local Administrative Act, B.E. 2414 (1914)

Social Welfare Promotion Act, B.E. 2546 (2003)

Phuphanat Rattanachai. “Restorative Justice and Community Dispute Resolution: A Case Study of Duties of Village Committee in Phruthai Sub-District, Ban Ta Khun District, Surat Thani Province.” Faculty of Law, Suratthani Rajabhat University, 2018.

Rights and Liberties Protection Department’s Regulations on Dispute Mediation of Civil Dispute Mediation Center, B.E. 2562 (2019)

Office of Local Administration. “Handbook of Village Committee Law.” Department of Provincial Administration, Ministry of Interior.

Amornrat Marupmok. “An Evaluation of Restorative Justice Policy through Family and Community Group Conferencing Juvenile : A Case Study Observation and Protection Office, Area 2” Master of Public Administration Program Dissertation, Department of Public Policy, Srinakharinwirot University, 2011.